

Boekbespreking door Tom Saat • deel 2

Von der Agrartechnologie zur Landbaukunst

Wesenszüge des biologisch-dynamischen Landbaus: Eine Landwirtschaft der Zukunft

Door Manfred Klett

Biodynamisch boer Tom Saat is onder de indruk van het boek van Manfred Klett. Tom schrijft een boekbespreking in meerdere delen. Hierbij deel 2. Wordt vervolgd. Deel 1 kun je [hier](#) teruglezen.

De vorige bespreking behandelde onder andere de geschiedenis van de landbouw. In die geschiedenis neemt het ontstaan van de huisdieren en de cultuurplanten een voorname rol in. Hier wordt dan ook verder op ingegaan door Klett. Het ontstaan van de huisdieren ligt chronologisch rond 8000 tot 6000 v. Chr. en de cultuurgewassen zijn zo rond 4000 voor Chr. tot ontwikkeling gekomen. Die ontwikkeling is een afspiegeling van de mensheidsontwikkeling. Op de grens van de Oudindische en de Oudperzische cultuur leefde de mens meer in de geestelijke dan in de aardse werkelijkheid en stond de mensheid niet alleen in een vanzelfsprekend contact met de astraliteit van de dieren, maar ook de groepszielen van de dieren behoorden tot de leefwereld van de ingewijden. De domesticatie van de dieren was dan ook niet gericht op het fysieke lichaam van de dieren (hoewel die ingrijpend veranderde als gevolg van de domesticatie!), maar op de zielewereld van de dieren.

Om te begrijpen wat daar gebeurde, is het behulpzaam om je een beeld te vormen van de verschillen tussen de huisdieren en hun wilde voorouders. Zo is de wolf bijvoorbeeld echt het eindpunt van een evolutionaire ontwikkeling. De verschillen tussen de varianten die op verschillende continenten rondlopen, zijn heel klein. Het is een 'uitontwikkeld' dier. De hond daarentegen, kent oneindig veel variaties. Groot, klein, zwart, wit, vechthond en schoothondje, het is er allemaal, en ook in de fokkerij zijn ze nog steeds heel plooibaar (tot aan problematische afwijkingen aan toe). Kenmerk van alle domesticatie is een 'verjonging' van de oorspronkelijke wilde voorouder (een volwassen hond heeft met zijn rondere kop, kortere snuit en hangende oren iets van de puppy's van de wolf). Door het 'ingrijpen' in de ziel van het dier werd de lichaamsvorming 'stilgezet' in een meer embryonale fase om het vervolgens in de gedomesticeerde ziels-configuratie uit te laten groeien in de daarbij behorende lichaamsbouw. Illustratief daarvoor is dat de variatie binnen een huisdiersoort nauw samenhangt met het tijdsgewricht waarin het dier zich heeft ontwikkeld. Van geen enkel huisdier zijn er zoveel variaties als van de hond en dat is dan ook het oudste huisdier (de eerste 'aanzetten' daartoe gaan terug tot het Neolithicum). Dat kat bijvoorbeeld, die pas vanaf 1000 v. Chr. op het toneel verschijnt, is veel minder variabel. Het vermogen van de mens tot 'verjonging' van het dier neemt in het verloop van de millennia steeds verder af.

Neem je daarbij het grotere verloop van de evolutie in ogenschouw, dan zie je dat het dier uit de evolutie van de menswording is 'uitgestapt'. Als je de stamboom van de evolutie van de mens volgt, dan zijn er onderweg stadia op weg naar de mensvorming, waarbij er steeds een diersoort aftakt van de doorgaande stroom naar de mens toe. Die aftakking groeit dan uit naar een diersoort die daarmee weer het eindpunt is van een zijtak. In de evolutie laat de mens steeds een diersoort 'achter zich'. De domesticatie van het dier is dan te zien als een eerste 'verzoening' naar het dier toe door het dier als huisdier weer dichterbij de hoofdtak te brengen (dat is de verjonging) en vervolgens het huisdier als

'gezel' mee te nemen in de verdere mensheidsontwikkeling. Bij het uitstappen uit de ontwikkelingsstroom van de mens kwam de impuls volledig uit de geestelijke wereld; bij de domesticatie was het Ik van de mens daar ook bij betrokken.

Met het geleidelijk verdwijnen van het vermogen van de mens om op het astrale in te werken, ontstaat de voedingsbodem voor de ontwikkeling van de cultuurplanten. Ook hier kan die vorming van de gewassen uit de wilde voorouder gezien worden als een 'verjonging', al is dit anders dan bij het dier. Zo zijn de wilde grassen duidelijk een evolutionair eindpunt en blijft het (zeker voor een traditionele natuurwetenschapper) een groot raadsel hoe de Oud-Perzen hieruit (de voorlopers van) de huidige granen hebben ontwikkeld. Ook hier geldt dat dit, zonder begrip te hebben van het etherlichaam, voor altijd een raadsel zal blijven. Pas als je weet dat het etherlichaam is, dat de plant scheppend van kosmisch wezen tot aards zintuiglijk waarneembare verschijning brengt, kun je begrijpen hoe een 'verjonging' van dat etherlichaam tot zo'n ingrijpende verandering van de wilde voorouder leidt. Door die verjonging, het terugbrengen van de embryonale plasticiteit, wordt de gehele plant doortrokken van vruchtzetting. Bij granen is niet alleen in de korrelvorming, maar ook in de halm en de bladeren de fructificatie zichtbaar: niet alleen de korrels zijn veel dikker, maar ook de halm en de bladeren. Ook het verhoogde kiezelgehalte in halm en blad is een uiting daarvan.

Niet bij alle gewassen heeft er zo'n spectaculaire gedaantewisseling plaatsgevonden als bij de granen. De koolfamilie bijvoorbeeld, die evolutionair veel jonger is, heeft die embryonaliteit veel meer nog 'van nature'. Dat is onder meer te zien in de indrukwekkende bloemvormen, niet alleen in de broccoli en de bloemkool, maar ook in de vele vormen van romanesco's.

De ontwikkeling van de cultuurgewassen valt samen met de ontwikkeling van de akkerbouw. De Oud-Perzen (in het gebied wat zich uitstreckte van de West Himalaya tot aan Oost-Iran) was het eerste volk dat de ploeg in de grond zette. Zoals voor de domesticatie van de dieren het astraal lichaam en de groepsziel de aangrijpingspunten zijn, is dat voor de ontwikkeling van de plant het etherlichaam inclusief de bodem waarin hij groeit. Akkerbouw is van meet af aan de kunst van het dirigeren van zowel de opbouw als de afbraak van levensprocessen. Het is een spel van het samengaan en weer uit elkaar laten gaan van de vier elementen. In het gebied van de Oud-Perzen (en daarna ook van de Egyptenaren) speelde het water daarin een centrale rol. Zonder het water waren de andere elementen (aarde, lucht en warmte) grotendeels aan zichzelf overgelaten en met het water doordrongen zij elkaar volledig, en vond de opbouw plaats. Water kwam in deze streken maar ten dele uit de lucht. Het grootste deel kwam met rivierwater van elders en het ritme der seizoenen werd vooral door het ritme van het rivierwater bepaald. Als na het groeiseizoen de akkers droogvielen, deed de ploeg zijn werk en liet het element aarde zich zoveel mogelijk puur kristallijn worden. Die afbraak door de ploeg heeft in alle millennia daarna die functie in de akkerbouw vervuld. Die maximale chaotisering (het ploegen), die de aarde in zijn kristallijne vorm blootlegt, is de 'verjonging' van de bodem, die een nieuwe inslag vanuit de kosmos mogelijk maakt. Voor de Oud-Perzen was de kosmos net zo vertrouwd als de aarde en door de beheersing van dit samenspel kwamen zij tot hun grote kunstwerken: ontwikkeling van de cultuurgewassen, die het massale leven van de mens op aarde mogelijk maken.

Door deze inzichten vanuit steeds verschillende invalshoeken te belichten en daarbij de lezer mee te nemen langs tal van fenomenen, geeft Klett een beeld van de landbouw waarin je de contouren van wat wij nu Demeter landbouw noemen, al kunt zien opdoemen. Het verhaal over de ploeg is daar een illustratie van. Heden ten dage is NKG (niet kerende grondbewerking) het grote toverwoord. Alles staat immers in het teken van de opbouw, nadat we de afgelopen zeventig jaar niets dan afbraak hebben gedaan: de ploeg ging moeiteloos tot ver onder de bouwvoor door de grond en met aangevoerde mineralen en biociden werden de gewassen uit de grond gesleurd. De laatste jaren

slaat dat echter om in het tegenovergestelde: keren is uit den boze! Dan is het wel handig om dit eens vanuit een breder perspectief te bekijken.

Ik had hier ook het verslag van het gesprek met Klett zelf willen opnemen, maar onze afspraak ging op het laatste moment door ziekte niet door. Hopelijk is dat mogelijk in een volgende bespreking.

Tom Saat, biodynamisch boer op De Stadsboerderij in Almere